

МАГИЯТА НА ДУМИТЕ

**Езиковедски изследвания в чест на
проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова**

**АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО
„Проф. МАРИН ДРИНОВ“**

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE
„PROF. LYUBOMIR ANDREYCHIN“

THE MAGIC OF THE WORDS

Linguistic Studies in Honor of Prof. Dr.Sci. Lilia Krumova-Tzvetkova

Sofia • 2012

PROF. MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

Сборникът е издаден с финансовата подкрепа на Националния фонд
„Научни изследвания“ към МОМН на Република България,
Договор ДТК 02-52/2009 г.

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

МАГИЯТА НА ДУМИТЕ

Езиковедски изследвания в чест на проф. д.ф.н. Лилия
Крумова-Цветкова

Съставителство и научна редакция
доц. д-р Диана Благоева, доц. д-р Сия Колковска

СОФИЯ • 2012

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО
„Проф. МАРИН ДРИНОВ“

Сборникът е посветен на проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ по повод нейна кръгла годишнина. Включените в него езиковедски изследвания са с широк тематичен диапазон: лексикология, лексикография, семантика, граматика, фразеология, словообразуване, съпоставително езикознание, история на българския език, диалектология, етимология, лингвокултурология, етнолингвистика, социоллингвистика, ономастика, терминология, компютърна лингвистика. Разглеждат се актуални въпроси от историята и съвременното състояние на нашия език.

Сборникът ще бъде полезен за специалисти от различни области на лингвистичната наука, преподаватели по български език, докторанти и студенти.

© Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН, 2012

© Константин Атанасов Жеков, художник на корицата, 2012

© Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012

ISBN 978-954-322-521-7

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Предговор</i>	11
Юлия Балтова. <i>Проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова (Творчески портрет)</i>	13
<i>Библиография на трудовете на проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова</i>	21

Лексикология. Лексикография. Етимология

Емилия Пернишка. <i>Познавателен потенциал на българските синоними</i>	35
Иван Касабов. <i>За системно-структурните отношения в лексиката</i>	46
Палмира Легурска. <i>Отново за полисемията като модел и метамодел</i>	62
Пенка Пехливанова. <i>Вътрешният мотив на думите в тълковния речник</i>	72
Максим Стаменов. <i>По въпроса за т.нар. непредсказуеми промени в значени- ята на думите след заемане</i>	84
Борис Парашкевов. <i>За етимологичната взаимовръзка при чужди думи</i>	93
Мая Божилова. <i>Концептологията и лексикографията като изследовател- ски стратегии за лингвистична реконструкция на познанието в езика (Върху български лексикален материал)</i>	100
Милена Велева. <i>За историзмите в българския език</i>	112
Сия Колковска. <i>Прояви на интеграция на неологизмите в българския език</i>	120
Диана Благоева. <i>Актуални процеси в българската обществено-политическа лексика</i>	129
Надежда Костова. <i>За семантиката на глагола пътувам и неговото лекси- кографско представяне</i>	146

Фразеология. Паремнология

Ванина Сумрова. <i>Прехвърчат искри между нас (За един нов енантиосемен фразеологизъм)</i>	159
Radostina Zaharieva. <i>De la puissance de la parole</i>	166

Терминология

Мария Попова. <i>Абревиацията като графична техника за терминологична номинация</i>	187
Екатерина Петкова. <i>Специфични особености на терминологичното зна- чение</i>	195
Кристияна Симеонова. <i>За някои активни словообразователни процеси в съв- ременната българска политическа терминология</i>	203
Адриана Христова. <i>Някои лингвистични особености на философските тер- мини (Върху материал от преводната богословска книжнина, X–XIV в.)</i>	213

Словообразуване

Юлия Балтова. <i>За езиковата интерпретация и правописа на някои неологизми в българския език.</i>	221
Цветелина Георгиева. <i>Словообразователна активност на префиксите със значение 'повторност' в най-новата българска именна лексика.</i>	230
Цветанка Аврамова. <i>За названията от типа вариенче, европейче в съвременния български език.</i>	235

Проблеми на съвременния български език.

Съпоставителни изследвания. Компютърна лингвистика

Стоян Буров. <i>От писàх през пишàх и пишàх до пишàх. За историята на една акцентна норма.</i>	245
Боян Вълчев. <i>Книжовният език, книжовноезиковата норма и кодификацията.</i>	266
Светла Коева. <i>Предлозите.</i>	273
Петя Осенова. <i>Синтаксисът на думите.</i>	280
Владко Мурдаров. <i>Грамматически колебания при новозаетите чужди думи.</i>	287
Христина Пантелеева. <i>Отново за преминаването на непреходните глаголи без / със се в преходни в съвременния български книжовен език.</i>	290
Мария Жерева. <i>Отрицанието в българския език при глагола и във фразеологизирани конструкции.</i>	296
Мариана Георгиева. <i>Метакогницията и синтаксис.</i>	302
Атанаска Атанасова. <i>За промяната в значението при някои производни префигурани глаголи.</i>	306
Катя Чаралозова. <i>Съпоставителен анализ на българските експресивни собствени лични имена и на имената със суфикс -к(а) с експресивните имена в някои други славянски езици.</i>	312
Йорданка Трифонова. <i>За проприалния плурал в български и чешки.</i>	317
Violetta Koseska-Toszewa. <i>Jeszcze raz o Gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej i jej syntezie polsko-bułgarskiej.</i>	326
Małgorzata Korytkowska. <i>O statusie zdań zwanych pytaniami retorycznymi.</i>	332
Пенка Баракова, Биляна Радева. <i>Притежателните прилагателни: българско-сръбски паралели.</i>	341
Велислава Стойкова, Катя Чаралозова. <i>Подходи при представяне на притежателните местоимения и възвратното притежателно местоимение с универсалния мрежов език.</i>	352

Лингвокултурология. Етнолингвистика.

Ономастика. Социолингвистика

Кирил Димчев. <i>Лингвокултурология и езиково образование.</i>	361
Зоя Барболова. <i>Етноспецифични белези в българската фразеологична система.</i>	370
Мария Китанова. <i>От названията за домашни духове до роднинските термини.</i>	379

Марияна Витанова. <i>Селото и градът в езиковата картина на българина</i>	384
Неда Павлова. <i>За етнонима на българите в контекста на френския език и френската култура</i>	391
Николай Паскалев. <i>Комплиментите, без които (не) можем</i>	404
Иво Панчев. <i>Концептът труд през периода на социалистическото развитие</i>	411
Мери Лакова. <i>Някои сведения за прабългарите и техните лични и родови имена</i>	418
Марияна Парзулова. <i>Езикови следи от преселването на българите в Руската империя</i>	427
Angel Pachev. <i>Sociolinguistics of European Integration: Premises And Perspectives</i>	437

История на българския език

Стоян Жерев. <i>Традицията – основен фактор в историята на българския книжовен език</i>	449
Маргарита Димитрова. <i>Названията за лица в текстове от епохата на Възраждането</i>	460
Диана Иванова. <i>Българските преводи на Библията и живото слово (XIX–XX век)</i>	469
Елка Мирчева. <i>Как не трябва да се държим с родителите си, или има ли глагол мъкати в Зайковския требник</i>	478
Ваня Мичева. <i>Резултативните съюзи в историята на българския книжовен език</i>	486
Калина Мичева-Пейчева. <i>Семантичната опозиция свой – чужд в словото на Дамаскин Студит за десетте божии заповеди</i>	493

Диалектология

Тодор Бояджиев. <i>Стари и нови предлози в българските диалекти</i>	503
Христо Холиоличев. <i>Хетероними с основно значение 'къщовник', 'къщовница' в българския език</i>	509
Славка Керемидчиева. <i>Хребет – един мним русизъм в българския език</i>	516
Лучия Антонова-Василева. <i>Семантични особености на лексемата хубав в българските народни говори</i>	520

АКТУАЛНИ ПРОЦЕСИ В БЪЛГАРСКАТА ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКА ЛЕКСИКА

Abstract: The article deals with some active processes in the development of Bulgarian social and political vocabulary at the end of the 20. century and the beginning of the 21. century in the context of the significant changes in economics, politics and social life which Bulgarian society undergoes. Such processes as deactualization, reactualization, semantic modification and nominative reorientation of some lexical units, changes in the connotative features and neologisation are discussed in the article.

Key words: social and political vocabulary, deactualization, reactualization, nominative reorientation, semantic and connotative modification, neologisation

Обществено-политическата лексика (нататък – ОПЛ) е лексикална микросистема, в която се обективират обществените знания, представи и нагласи за явления, свързани с различни аспекти от живота на социума: политика, идеология, обществено устройство, икономика, религия, култура и др. В научната литература няма общоприето разбиране за състава и границите на този сектор от лексикалната система¹. Тук се приема по-широко схващане, според което разглежданата микросистема е отворена и се отличава със сложна структура и хетерогенен характер, като включва както терминологични единици (формиращи нейното ядро), така и общоупотребима лексика (образуваща периферията ѝ). Част от единиците (лексеми, семеми и словосъчетания) от периферния сектор на ОПЛ са натоварени и с експресивни функции, като изразяват разнообразни оценъчни конотации.

Спецификите в денотативната сфера на разглежданата лексикална микросистема обуславят факта, че динамиката в нея е силно зависима от външноезикови фактори. Всяка промяна в социалната и политическата действителност – възникването, отмирането или актуализирането на обществено-политически явления, неминуемо поражда трансформации и в състава на ОПЛ. Закономерно в периоди на радикална смяна на политическото и икономическото устройство, идеологическите парадигми и обществените нагласи динамиката в ОПЛ се засилва. В новата история на България се открояват два съпоставими по своите мащаби периода на такова коренно преустройство в обществения и политическия живот, когато развойните процеси в лексиката като цяло (и в микросистемата на ОПЛ в частност) подчертано се динамизират. Това са годините след 9 септември 1944 г., когато се променя държавният строй и марксизмът-ленинизмът се налага като идеология, и времето след

1989 г., когато тази идеология се отхвърля и започва преход към демократизация на обществото, въвеждане на многопартийност, политически плурализъм и пазарна икономика.

Цел на представяното изследване е да бъдат открити и характеризирани основните процеси, които бележат промените в българската ОПЛ от края на XX и началото на XXI век. Както беше посочено, тези промени са в значителна степен екстралингвистично обусловени и са свързани с протичащото преустройство в българския обществен и политически живот през посочения период (в контекста на извършващи се значителни трансформации и в международен план – глобализация, задълбочаване на световната икономическа криза, прояви на световен тероризъм и пр.).

В динамиката на българската ОПЛ в разглеждания хронологичен отрязък може да бъдат очертани няколко главни насоки:

1. Деактуализация на номинативни единици

Както отбелязва Т. Г. Ашуркова, това е специфичен процес на езикови промени, който следва да се разграничи от остаряването на лексиката (преминаването на думите в разряда на историзмите или архаизмите), като различията между тях се свеждат до следното: остаряването на думите протича постепенно и може да трае десетилетия и дори столетия, докато деактуализацията настъпва за кратко време; остарялата лексика се осъзнава от съвременните носители на езика като характерна за отдалечено назад в годините състояние на езика, докато деактуализацията засяга лексикални единици от сравнително близък минал хронологичен срез; остаряването няма системен характер и обхваща отделни единици, докато на деактуализиране се подлагат цели тематични групи (Ашуркова 2007).

Процесът на деактуализация в областта на българската ОПЛ от края на XX и началото на XXI век е мащабен и се проявява в отстъплението на масива от идеологически маркирана лексика, навлязла и активизирала се в периода на социалистическото общество (Крумова-Цветкова 2009; Зидарова 2006; Стоянова 2003). Това се отнася до множество широко познати термини и идеологеми, свързани с марксизма-ленинизма, както и до други номинативни единици с активна роля във формиране на масовото езиково съзнание.

Деактуализира се кръгът лексеми и съчетания, означаващи явления, свързани по-конкретно с:

- държавното устройство, властта и нейните органи в периода между 1944 г. и 1989 г. у нас (*социалистическо строителство, народнодемократична република, народна власт, отечественофронтовски, народен съвет, райсъвет, милиция, милиционер*);
- марксистко-ленинската идеология (*безкласово общество, диктатура на пролетариата, пролетарски интернационализъм, социалистическа революция, развит социализъм, зрял социализъм, социализъм с*

човешко лице, народен враг, враг с партиен билет, идеологическа диверсия);

- структурата и дейността на съществувалите тогава партийни, профсъюзни, младежки, детски и други организации (*политбюро, парторг, първично звено, партиен билет, постоянно присъствие, агитпункт, агитматериали, агиттабло, стенвестник, лекционна пропаганда, комсомол, комсомолец, профгрупа, профгрупорг, профотговорник, профдружество, профкомитет, профорганизация, профсекретар, културнопросветник, чавдарче, пионерче, септемврийче, звеневи, дружинен ръководител, отряден председател, отряден съвет, червен кът*);
- плановата икономика и колективното селско стопанство (*насрещен план, петилетен план, петилетка, социалистическо съревнование, промкомбинат, второ направление, преходно червено знаме, ударник, челник, герой на труда, бригада за ударен труд, многостаночник, аграрно-промишлен комплекс, колективизация*);
- различни аспекти на обществения живот и бита (*показан магазин, битов комбинат, кореком, наркооп, нармаг, ленински съботник, другарски съд, битово разложение*);
- социалистическото изкуство и култура (*социалистически реализъм, заслужил деец на културата, народен артист*) и пр.

Голям брой от посочените единици са съветизми (Крумова-Цветкова 2009: 367), актуализирани в нашата социокултурна среда в периода след 9 септември 1944 г.

При част от идеологически маркираната лексика, свързана със социалистическото общество (напр. *кулак, разкулачвам, пролеткултовец, пролеткултовски, агитпроп, агитпропчик, женотдел, женсъвет, женотговорничка, стахановец*), деактуализирането е започнало по-рано, още преди 1989 г., във връзка с което може да се каже, че тези думи вече са в процес на превръщане в историзми.

В отстъпление са и някои единици, които означават чужди обществено-политически явления и реалии, например такива, отнасящи се до бившия Съветски съюз или постсъветска Русия (*совхоз, колхоз, брежневизъм, застои, гласност, перестройка, ново мислене, горбачовист, елцинист*), до западното общество от близкото минало (*тачъризъм, тачърист, рейгъномика, рейгънист, блеърист*) или други (*садамист*). С падането на Берлинската стена загубват актуалност и някои термини от международната политика, означаващи явления, свързани със съществуването на двата антагонистични политически блока и отношенията между тях (*студена война, желязна завеса, надпревара във въоръженията, звездни войни, империя на злото, мирно съвместно съществуване, разведряване*).

Характерно е, че процесът на деактуализация може да засегне и кръгове от неологичната лексика. На този факт обръща внимание Л. Крумова-Цветко-

ва в изследването си, посветено на остаряващите думи, значения и форми в съвременния български книжовен език (Крумова-Цветкова 2009: 365–366). Вече са загубили актуалност например следните единици, навлезли в употреба и показали известна активност през последните десетилетия: *орсовка*, *ремедеец*, *работническо-мениджърска приватизация*, *бонова приватизация*, *несеретеец*, *нисаджия*, *алтернативник*, *мултигрупаджия*, *сикаджия*, *бухалкаджия*, *клиновед*, *кинжализъм*, *син кинжал*, *сини мравки*, *сини люсти*, голяма група новообразувания с първа съставна част *юго-*, означаващи явления и реални, свързани с бивша Югославия (*югопрезидент*, *югоембарго*, *юговойна*, *югорепублика*, *югофедерация*, *югодиктатор*, *юговласти*, *югостолица*, *югоармия*). Отпадат и цял ред неотдавна възникнали съществителни имена, назоваващи членове на появили се след 1989 г. у нас, но несъществуващи вече партии, обществени организации, движения и под., като *асепеец*, *бебееец*, *дарянин*, *горянин*, *екогласник*, *гергъовец*, *великденец*, както и привърженици или опоненти на определени политически и други дейци: *виденовист*, *лиловист*, *желевист*, *овчаровист*, *жоржжанчевист*, *антижизковист*, *антипродевист*. Подобни новообразувания, актуализирани и активизирани за ограничен период, се отнасят към кръга на т.нар. хронизми. Данните, извлечени от големи представителни текстови масиви като Българския национален корпус (БНК), позволяват да бъде засвидетелствана употребата на съответните новообразувани думи и да бъдат установени с по-голяма или по-малка точност конкретните времеви граници на тяхното функциониране в писмени текстове. Така например установява се, че съществителните *великденец* и *алтернативник* показват известна активност в медийния дискурс съответно в периода 2001–2003 г. и 1998–2002 г., след което употребата им е спорадична (при първото съществително) или нулева (при второто).

Деактуализация може да претърпят не само лексикални единици, но и отделни значения в структурата на полисемантични думи. Като загубило актуалност може да се определи например следното значение на *просветник*: „У нас в периода от 1944 до 1989 г. – длъжностно лице или член от ръководството на масова организация, който се занимава с културно-просветна дейност в даден колектив; културнопросветник“ (РБЕ 2012); второто значение на съществителното *пропагандист*: „В периода от 9.IX.1944 до 1989 г. – партиен работник, който води занятия в политически школи и кръжоци, изнася беседи, сказки по политическа просвета“ (РБЕ 2012); едно от значенията на *вредител*: „Вражески настроено лице, което съзнателно се стреми да причини икономически или политически вреди на държавата или да осуети нейни полезни мероприятия“, маркирано в първото издание на т. 2 от „Речник на българския език“ със стилистичния квалификатор „ново“ (РБЕ 1979: 408). Вече е неактуална и следната употреба на прилагателното *народен*: „Предимно в периода на комунистическото управление в България (1944–1989 г.) – като част от комунистическата фразеология при назоваване на различни политически организации, институции и техни членове за изтъкване, че по своя характер,

дейност те служат на интересите на народа“ (РБЕ 2000: 466) в съчетания като *народна власт, общински народен съвет, народен съдия, народен съветник*.

Още примери за отпадане в съвременния период на идеологически маркирани значения, свързани с явления от социалистическото общество, посочва Л. Крумова-Цветкова: „*здрав* в изрази като *здрав другар, здрав произход* – т.е. ‘лоялен към властта’, *другар* със значение ‘съидейник, съпартиец’, *труд* ‘от работническата класа’“ (Крумова-Цветкова 2009: 368).

В нашата лингвистична литература няма единство по отношение на теоретичната интерпретация на деактуализираната лексика (Стоянова 2003). Някои учени като Т. Бояджиев приемат, че думите, които са били използвани до неотдавна за назоваване на неактуални днес понятия и явления от икономическия и културния живот, може да бъдат отнесени към класа на историзмите наред с лексемите, означаващи изчезнали вече предмети от материалната култура и явления от обществения живот в далечното минало (Бояджиев 1986: 114). Според справедливата забележка на Ю. Стоянова обаче кратката времева дистанция, както и колебливото положение на тези думи и значения в лексикалния състав (от гледище на тяхната фреквентност, стилистична дистрибуция и конотация) правят спорно квалифицирането им като историзми (Стоянова 2003). Сходно схващане застъпва и Л. Крумова-Цветкова, която определя подобен тип лексика като остаряваща, тъй като при нея процесът на остаряване в много случаи не е завършил (Крумова-Цветкова 2009: 366).

Важно е да се отбележи, че дадена лексикална единица може да се окаже като историзъм, ако нейният денотат е неактуален за езиковото съзнание на всички представители на съвременното общество. Когато става дума за лексика от близък предходен период обаче, нерядко се наблюдава неравномерност в деактуализационните процеси. Това означава, че е възможно лексикални единици, деактуализирани за езиковото съзнание на определени социални групи, да останат в сила за други части от обществото. За повечето наши съвременници например *централен комитет, политбюро, другар* ‘съидейник, съпартиец’, *партийна книжка, партиен секретар* и под. са загубили своята актуалност, но за други (например за хората от по-старото поколение, членската маса на новосъздадени комунистически формации и пр.) те все още означават актуални понятия. Ето защо, както подчертава Т. Г. Ашуркова: „деактуализацията на лексиката [...] трябва да се разглежда като следствие от прегрупирането на приоритетите на социума като цяло, но с отчитане на едновременното съществуване в един социум на различни типове езикови личности и различни езикови съзнания“ (Ашуркова 2007).

Няма единен подход и при лексикографското отразяване на намиращата се в отстъпление лексика (Крумова-Цветкова 2009: 372; Стоянова 2003). В някои тълковни речници като СТРБЕ със стилистичен квалификатор *Истор.* („историческа дума“, „историческо значение“) са снабдени (наред с единици като *галера, базилика, ангария* и под.) думи от рода на *септемврийче* „Член на

детската организация с прокомунистическа ориентация ДПО „Септемврийче“, съществувала до 1990 г.“ (с. 815), *колхоз* „Селскостопанско обединение на селяните в бившия Съветски съюз, възникнало в резултат на колективизацията“ (с. 363), *комсомол* „Съкратено название на младежка политическа организация (Комунистически съюз на младежта) в бившия Съветски съюз и в България при управлението на комунистическата власт“ (с. 367) и значения като *бригада* „Група от хора (студенти, ученици, служители), натоварена временно да извършва несвойствена и обикн. неквалифицирана трудова дейност в селското стопанство, строителството или промишлеността без заплащане или срещу минимално заплащане, организирана и контролирана от БКП или ДКМС в периода след Втората световна война до края на 80-те години“ (с. 61). По-различно (и по-приемливо) е възприетото в „Речник на българския език“ лексикографско решение, според което темпоралната маркираност на лексеми, устойчиви съчетания и семемии, назоваващи неактуални вече явления и реалии от близкото минало, се експлицира чрез съответно пояснение в речниковата дефиниция (напр.: „у нас в периода 1944–1989 г.“), без да се прибегва към стилистични квалификатори от рода на „остаряла дума“, „остаряло значение“ или „историзъм“, срв.:

НЕВЪЗВРАЩЕНЕЦ, *мн.* -нци, *м.* Лице, което (по време на тоталитарния режим от 1944 до 1989 г.) се намира извън пределите на България и по политически причини не може да се завърне в нея (РБЕ 2000: 756).

ОРДЕНОНОСЕЦ, *мн.* -нци, *м.* *Книж.* У нас в периода след 1944 до 1989 г. – название на лице, което е наградено с орден (РБЕ 2000: 745).

ПРОФГРУПА, *ж.* У нас в периода 1944–1989 г. – най-малка организационна единица на професионален съюз (РБЕ 2012).

Второ направление. В периода на социалистическото стопанство в България (1944–1989) – капиталистическа страна, обикн. западна, като търговски партньор (РБЕ 1979: 544).

Преходно <червено> знаме. У нас в периода 1944–1989 г. – знаме като знак за отличие за високи трудови постижения, което се дава за времето, докато носителят запазва първенството (РБЕ 2012).

Разгледаните дотук единици, които са част от масива идеологически маркирана лексика, вербализират актуални за периода между 1944 и 1989 г. концепти, принадлежащи към концептосферата „Идеология, общество и политика“. Тези концепти са с характер на актуалемии (по термина на Н. В. Черникова²) – социално и културно значими в конкретен исторически период ментални единици. Отстъплението на разглеждания лексикален масив е мотивирано от това, че съответните понятия са загубили актуалност вследствие на настъпили промени в социокултурната среда и обществените нагласи, водещи и до изменения в колективното езиково съзнание.

Възможен е и обратният процес – актуализиране и реактуализиране на концепти, за езиковото изразяване на които протича възобновяване или номинативно преориентиране на лексеми.

2. Възобновяване и номинативно преориентиране на лексикални единици

В съвременния период връщане на архаизми в активния речников фонд се наблюдава сравнително рядко. Като пример може да се посочат думи като *спомоществувател*, *спомоществувателски*, *спомоществувателство*, *сараф*, *сарафски*, *градоначалник*, *градоначалнически*. Тяхното възобновяване се съпровожда със семантична промяна: *градоначалник* се възстановява не в значението, с което функционира през XIX в.: „Главен началник на полицията в един град“ (РБЕ 2006: 352), а с ново: „Кмет“ (пак там); *сараф* с първоначално значение „Лице, което се занимава с разменяне на пари и търгуване със злато“ (РСБКЕ 1959: 10) стеснява семантиката си: „Собственик на бюро за обмяна на валута или служител в такова бюро“ (РНДБЕ 2010: 368). Възстановяването на архаизми се извършва главно по стилистични причини – с цел обогатяване на синонимните средства и разнообразяване на изказа, и е свидетелство за актуализиране на концептите, чиито езикови репрезентанти са съответните възобновени единици.

Докато възобновяването засяга лексика от пасивния речников фонд, номинативното преориентиране се наблюдава при единици от активния речник. В когнитивен план то се обуславя от това, че определени концепти, доскоро характерни само за чужди страни и общества или за родното, но в предходен период, се актуализират за съвременната родна социокултурна среда (Черникова 2008). При това протича реструктуриране на понятийния и/или ценностния компонент на съответните концепти, а вербализиращите ги езикови единици променят денотативната си насоченост, нередко и конотативната си натовареност, като се освобождават от определени идеологически наслоения.

Така например в десетилетията след 1989 г. съществителните *господин*, *госпожа*, *кмет*, *жандармерия*, *жандармерист*, *полиция*, *полицай*, *общинар* и пр., използвани доскоро за означаване на явления от западните страни или от предвоенното българско общество, се преориентират за назоваване на явления, свойствени за съвременната ситуация у нас. Подобен е случаят и с единици като *бизнес*, *бизнесмен*, *пазарна икономика*, *дефлация*, *инфлационна спирала*, *монетаризация*, *ипотека*, *кредитна карта*, *маркетинг*, *парламентаризъм*, *президент*, *президентство*, *лоби* и пр., които вече означават явления, характерни не само за западната, но и за родната действителност днес.

Основна причина за номинативното преориентиране на лексикалните единици е настъпила промяна в съответния концепт. Както посочва Л. Крумова-Цветкова: „концептът включва освен съдържанието на даденото понятие, субективните знания на човека за света, т.е. отношението на човека към назоваваната реалия, нагрупаните от него знания и опит. При промяна на отношението, настъпва желание за промяна в названието. [...] По тези причини веднага след 10.XI.1989 г. се изоставя названието *милиционер* и се замества с *полицай*. Може би такава е била причината и след 9.IX.1944 г. да се изоставят названията *кмет*, *полицай*, *жандармерия*, а днес отново да се активизират“

(Крумова-Цветкова 2009: 368). Промените може да бъдат обусловени също от пренасяне (мигриране) в националната концептуална сфера на елементи от чужди концептосфери (Черникова 2008).

Показателна за процесите на номинативно преориентиране е лексикографската интерпретация на съответните лексеми. Така например в първото издание на т. 1 от „Речник на българския език“ значението на съществителните *бизнес* и *бизнесмен* е дефинирано съответно като: „В капиталистическото общество, главно в САЩ – промишлена, търговска или друга дейност като източник на печалба“ и „Капиталист, който извлича големи печалби чрез бизнес“ (РБЕ 1977: 590). Във второто допълнено и преработено издание на речника, публикувано три десетилетия по-късно, осъвременените тълкувания отразяват настъпилите промени в денотативната насоченост и отпадането на идеологическите наслоения в оценъчната конотация на двете съществителни, срв. съответно: „Промислена, търговска или друга дейност като източник на печалба“ и „Човек, който се занимава с бизнес, който има бизнес“ (РБЕ 2001: 733).

Като илюстрация може да се приведат и речниковите дефиниции на съществителното *геополитика*: „Реакционна буржоазна теория, която обяснява агресивната империалистическа политика с географски причини, като например несъответствие между държавните граници и необходимостта от жизнено пространство за нацията и др.“ (РБЕ 1981: 107) и „Политическо схващане, че географските фактори се отразяват на международните отношения“ (РБЕ 2006: 90), които свидетелстват за настъпило в съвременния период реструктуриране на лексикалното значение на тази дума, изразяващо се в отпадане на идеологически маркираните денотативни семи ‘реакционна теория’, ‘буржоазна теория’, ‘обслужване на интересите на империалистическите държави и тяхната идеология’.

3. Промени в оценъчното съдържание на лексикални единици

Оценъчността е категория, която засяга различни езикови равнища, но намира най-ярко проявление на лексикалното. Тя може да бъде част както от денотативния, така и от конотативния компонент в семантичната структура.

Като отличителен признак на ОПЛ, който се формира в процеса на нейното историческо развитие, се посочва социалната оценъчност (Голованевски 1987), определяна от различни автори още като идеологическа, социално-идеологическа или политическа. Тя отразява утвърдени в езиковото съзнание на дадени социални кръгове (въз основа на тяхната ценностна йерархия, идеология и мироглед) оценъчни стереотипи с положителна или отрицателна насоченост.

Динамиката на ценностните ориентации в обществото определя възможността за промяна в оценъчното съдържание на някои лексеми, като се наблюдават следните случаи:

3.1. Неутрализиране на идеологическите конотации

Открива се например при разгледаните по-горе съществителни *бизнес* и *бизнесмен*, които днес са загубили отрицателните си идеологически наслоения и функционират като неутрални названия.

3.2. Промяна на положителните оценъчни конотации в отрицателни

Смяната на ценностните ориентации в периода след 1989 г. довежда до пейоративизация на широк кръг номинации, които по времето на социализма се отличават с мелиоративна оценъчност поради важността на означаваните от тях явления за тогавашната идеологическа система и установения обществен строй: *комунизъм, комунист, комунистически, (партийна) номенклатура, партиец* ‘член на БКП’, *апаратчик* ‘член на БКП’, *народна милиция, милиционер, народна власт, колективизъм* и пр. Характерно е обаче, че тази промяна засяга езиковото съзнание само на определени социални кръгове – противниците на комунистическите идеи. За други обществени групи посочените номинации запазват положителната си оценъчна конотация. Подобен тип съвместяване в езиковия знак на противоположни социални оценки за едно и също явление В. И. Шаховски определя като „амбивалентна емотивност“ (Шаховски 1987: 20).

3.3. Промяна на отрицателните оценъчни конотации в положителни

Наблюдава се например при думата *дисидент*, които вече изразява мелиоративна оценъчност.

Разрушаването на старите оценъчни стереотипи, появата на амбивалентни оценъчни конотации нерядко води до промяна в синтагматичните възможности на единиците в посока към тяхното разширяване.

Така например думите *капитализъм, капиталистически* днес може да се срещнат употребени с експресивна цел (обикновено за изразяване на иронично или неодобрително отношение) в изрази и съчетания, „запазени“ в предходния период за централната идеологема в марксистко-ленинската теория – термина *комунизъм* и прилагателното *комунистически, строя (градя, изграждам, развивам) капитализъм, строителство на капитализма, победеният капитализъм, зрелият капитализъм, капитализъм с човешко лице, борба за капитализъм комунистически*. Срв. следните примери³: *Поредното излъгано поколение лекува раните си. [...] Зачеркнато бе в самото си предназначение: половин век се учеше да живее по комунистически, а сега трябва да строи капитализъм* (Европа 2001, № 3–4, 1998). *Вярата и надеждата на хората за един (поне!) „капитализъм с човешко лице“ вие я окрадохте! Затова ви мразят...* (Банкеръ, № 46, 2009). *И успеха господата бившите комунисти. Те вече години наред са във властта [...], те изграждат днес своето светло капиталистическо бъдеще* (Дума, № 91, 2007).

Употребени в съвременни публицистични текстове, характерните за социалистическата пропаганда съчетания *загниващ (загнил, гнил, прогнил, упа-*

дъчен, упадащ, умиращ и пр.) капитализъм изразяват иронична конотация (обикновено подчертавана чрез поставянето им в кавички). Срв.: *Товага ни плащаха с парите, взети на заем от страните на „загнилия капитализъм“*, и *затова сега ни тежат милиарди долари дълг към банките кредиторки* (Демокрация, № 232, 2001). *Българските салами никога не ги е имало в Маями, но не защото прогнилият капитализъм бойкотираше развития социализъм, а защото въпросните „колбаси“ се произвеждаха от кокали, кожа, сухожилия* (Банкеръ, № 34, 2007). Същевременно критичното отношение към днешната обществено-политическа и икономическа ситуация довежда до разширяване на синтагматиката на съществителното *капитализъм* и включването му в нови експресивни съчетания с определения като: *балкански, нашенски, роден*, а също така: *агресивен, безконтролен, безмилостен, бесен, варварски, гангстеризиращ се, груб, допотопен, кагебейски, кадесарски, лихварски, мафиотски, номенклатурен, парвенюшки, подивял, разбойнически, разюздан, разпасал се, роднински, червен* и пр.

4. Неологизация

Попълването на разглежданата лексикална микросистема с нови номинативни единици е изключително активен процес. Той е свързан с възникнала необходимост от назоваване на новопоявили се или преназоваване на познати явления и реални, отнасящи се до съвременната социална и политическа действителност. Засилената неологизация в областта на ОПЛ отразява разширяването и обогатяването на концептосферата „Идеология, общество и политика“. Като пример може да се посочи оформянето в рамките на концепта „Европа“ на нов субконцепт „Обединена Европа“, за чието вербализиране възникват множество лексикални, семантични и фразеологични неологизми: *европарламентарист, европот, евроатлантически, еврофил, европеизация, европеизирам се, алтеревропеизъм, комитология, побратимяване* ‘политика на ЕС за оказване на съдействие в работата на административни структури в страна от Съюза или кандидатка за него с цел да се хармонизира дейността на тези институции с европейските стандарти’, *двускоростна Европа, Европа на променливата геометрия, Шенгенско пространство, пространство без граници, път към Европа, общ европейски дом* и други (Благоева 2012а).

Пътищата за попълване и обновяване на ОПЛ ще бъдат разгледани накратко.

4.1. Неологизация със средствата на словообразуването

4.1.1. Деривация

Застъпена е много широко. Наблюдава се активизиране на редица афикси и афиксоиди⁴, с помощта на които се образуват названия на различни явле-

ния, процеси и прояви в обществения и политическия живот, на идейни и политически течения и пр.:

-(из)ациј(а): федерализация, талибанизация, натовизация, косовизация, мафиотизация, анклавизация;

-изъм: глобализъм, талибанизъм, атакизъм, алкайдизъм;

-щина: братовчедщина, ченгесарщина, талибанищина, олигарщина, мафиотщина;

-(из)ира-: мандатирам, стагнирам, мафиотизирам, федерализирам, ге-тоизирам, авторитаризирам, фискализирам.

Характерна е появата на цели серии новообразувания с антонимни или съотнасящи се по някакъв друг признак афикси и афиксонди като *анти-*, *контра-* и *про-*; *пред-* и *след-*, *пост-*; *де-* и *ре-*; *-фил* и *-фоб* и пр. Те отразяват разнопосочността и противоречивия характер на означаваните нови явления в обществено-политическия живот:

анти-: антивот, антипротест, антинатовец, антиглобализатор, антиглобалист, антиглобализация, антикорупция, антинатовизъм, антиатлантизъм, антиатакист; антиреституционен, антирисков, антиталибански;

про-: проатлантик, пронатовец; пробесепарски, проседесарски, проталибански;

пред-: предприсъединителен, преддесетоноемврийски, предглобален, предприватизационен;

след-: следдесетоноемврийски, слединдустриален, следперестроечен, следприватизационен, следприсъединителен, следрейгънов, следсоциалистически, следсъветски, следтоталитарен, следчернобилски, следюгославски, следсталински.

пост-: посткомунист, постперестройка, посттоталитаризъм, постсоциализъм, посткомунизъм; постдемократичен, постдесетоноемврийски, постперестроечен, постприсъединителен, постсъветски, постталибански, постшенгенски, постсоциалистически, посткомунистически, посттоталитарен;

де-: деболшевизация, десъветизация, декомунизация, департизация, делегитимация, дебалканизация, деетнизация; деетнизирам, деидеологизирам, декапсулирам, декомунизирам, делегитимирам, департизирам, деполитизирам;

ре-: ремутризация, рекомунизация, репартизация; рекомунизирам.

Засилено е производството на нови имена за лица, назоваващи привърженици на идейни и политически течения, членове на партии, организации и др. Най-голяма продуктивност проявяват суфиксите: *-ар* (*седесар, бесепар, безенесар, резесар, депесар*), *-джиј(а)* (*висаджия, сикаджия, гербаджия, атакаджия*), *-ист* (*глобалист, гербист, атакист, путинист, саркозист, симеолист*), *-ец* (*шенгенец, натовец, бесепеец, управленец*), *-ер* (*корупционер, облигационер*), *-ак* (*шестак, мултак, силовак*), *-ик* (*атлантик*). Широко зас-

тъпено е образуването на феминативи с помощта най-вече на форманта *-к(а)* (*еврокомисарка, глобалистка, олигархка, нововремка, бесепарка*).

Показателно за словообразователната динамика е обособяването и утвърждаването на нови суфиксоиди като например *-гейт* (Аврамова 2003: 181): *телефонгейт, досиегейт, Моникагейт, петролгейт, Иракгейт*.

4.1.2. Редеривация и отсичане на думи

Процесът е непродуктивен. Чрез регресивна деривация са образувани съществителните *формал, неформал, маргинал*, а чрез отсичане на основи – думи като *соц*.

4.1.3. Композиция

Застъпено е композиционно словообразуване с участието както на радикасоиди (*екоминистерство, нарковойна, паравоенен, спецполицай, кримиконтингент*), така и на две пълнозначни основи (*нововремец, десетоноемвриец, кредитополучател, лизингодател, маркодържател, стодневка*).

Прави впечатление появата на някои нови форманти (радикасоиди), които показват подчертана продуктивност: *евро-* ‘който се отнася до Европейския съюз’ (*евроразширяване, европрисъединяване, европолитика, европарламентарист, евровот, евроатлантик, евроатлантизъм, евроадминистрация*), *соц-* ‘който се отнася до бившите социалистически страни и социализма’ (*соцера, социдеологема, соцапаратчик, соцблок, соцбюрокрация, соцвалута, соцвласт, соцводач, соцвожд, соцвърхушка, соцгенерал, соцдисидент, соцдържава, соцелит, социкономика*) и ‘който се отнася до Българската социалистическа партия (БСП) или нейни членове’ (*соцлидер, соцкабинет, соцвот, соцдемонстрация, соцдепутатка, соцдепутат, соцправителство, соцръководство, соцелит*), вече деактуализираният *юго-* (*югоармия, югопрезидент, юговойна*) и други (Аврамова 2003: 187; Колковска 2003; Благоева 2012а).

Обособяват се и някои други нови радикасоиди, на които досега не е обръщано внимание в нашата научна литература, например *крипто-* (от гръцки) със значение ‘таен, неявен, прикрит’ (*криптокомунист, криптожизковист, криптосърби, криптомарксист, криптосъветски, крипсталинистки, криптоавторитарен, криптомилитарен*). Този словообразователен елемент е в процес на утвърждаване, свидетелство за което е показаната от него тенденция да се съчетава не само с чужди, но и с домашни по произход основи (срв. *криптожизковист, криптобултоуник, крипточервени, криптовоенен*).

4.1.4. Абревация

Това е продуктивен словообразователен начин за попълване най-вече на новооформилата се в ОПЛ тематична област ‘Европейска интеграция’. С присъединяването на България към Европейския съюз влизат в употреба множество съкратени названия на международни институции, организации,

договори, документи и пр. като: *АЕЧП* (Асоциация за евроинтеграция и човешки права), *ЕВС* (Европейски валутен съюз), *ЕК* (Европейска комисия, Европейски конвент), *ЕС* (Европейски съюз), *ЕОВС* (Европейска общност за въглища и стомана), *ЕАСТ* (Европейска организация за световна търговия), *ЕБВР* (Европейска банка за възстановяване и развитие), *ЕААБ* (Европейска агенция за авиационна безопасност), *ЕАИР* (Европейска асоциация на институтите за научни изследвания и обучение в областта на развитието), *ЕАМИС* (Европейска агенция за мрежова и информационна сигурност) и др.⁵ Съвкупността от нови съкратени названия е динамична, тъй като при прекратяване на съществуването на съответната институция, организация и пр. съответната абrevиатура отпада от употреба.

Наблюденията върху словообразователните средства за неологизация в сферата на ОПЛ дават възможност да се установи следното:

1. Основна роля в производството на нова общественно-политическа лексика в съвременния период имат деривацията, композицията и абrevиацията. Наблюдава се активизиране на редица форманти.

2. Възникват и се утвърждават някои нови словообразователни елементи (главно радикасоиди, в по-редки случаи – афиксоиди), с помощта на които се произвеждат цели серии новообразувания (*евро-*, *соц-*, *крипто-*, *-гейт*).

3. Засилено е производството на нови думи от абrevиатури (*висаджия*, *бопаджия*, *семаджия*, *депесар*, *ендесевеец*, *натоцентризъм*) и от собствени имена (*шенгенец*, *шенгенски*, *сададамит*, *путинизирам*, *путинизъм*, *путинизация*, *алкайдизъм*) (Благоева 2012б).

4. Голяма част от словообразователните неологизми са експресивно маркирани, като по правило изразяват отрицателна оценъчност (*мутраджия*, *олигархия*, *мафиотицина*, *талибаницина*) (Пернишка 2006; Пернишка 2010).

4.2. Заемане на думи от чужди езици

Това е активен начин за попълване на разглежданата лексикална микросистема. За означаване на актуални явления в световния политически, икономически, религиозен живот и др. навлизат заемки от различни езици: *еврокрация*, *еврократ*, *сциентология*, *фиск* (от английски), *мондиализация*, *алтермондиализъм*, *алтереuropeизъм* (от френски), *талибан*, *муджахидин*, *джихад*, *шахид* (от арабски), *компромат* (от руски), *омбудсман* (от шведски). Немалка част от тези думи са с характер на интернационализми, тъй като проникват едновременно от езика източник в много други езици от различни семейства.

4.3. Неосемантизация

Семантичното преобразуване на съществуващи думи и съчетания също е продуктивно средство за обогатяване на съвременната ОПЛ. То протича най-често чрез метафоричен пренос въз основа на общи сигнификативни или асо-

циативни компоненти⁶, срв. *демонтаж* ‘постепенно разрушаване на държавни структури, на определен тип държавно управление и под.’, *пребод* ‘период на радикални социалнополитически и икономически промени у нас и в други източноевропейски страни от 1989 г. насам, свързани с установяването на демократично управление и пазарна икономика’, *преустройство* ‘общественополитическа промяна от социализъм към демокрация и пазарна икономика, започнала през 1987 г. в бившия СССР и през 1989 г. у нас’. Възникването на ново значение при дадена дума може да даде подтик за развойни процеси и при други единици от съответното лексикалносемантично поле или тематична група. Така например новото значение на *пирамида* ‘финансова структура, която мами вложителите, като ги привлича с обещание за високи лихви’ стимулира семантичен развой по аналогия и при съществителното *фараон*, при което възниква значение ‘лице, което организира финансова пирамида’. Съответни нови значения се оформят също при производните думи *фараонка*, *фараонство*, *фараонски* (РНДБЕ 2010: 463).

Голяма част от неосемантизмите в сферата на ОПЛ са резултат от възпроизвеждане на чуждоезиков модел в семантичния развой, т.е. от семантично калкиране, срв.: *совалка* ‘посещения, срещи с различни политически лица и др. за търсене на привърженици в подкрепа на някаква кауза, акция’ (от английски *shuttle*), *тюлен* ‘командос от военния флот’ (от английски *seal*), *ястреб* ‘привърженик на твърда, агресивна политика’ (от английски *hawk*), *октопод* ‘мафия’ (от италиански *piovra*).

Характерно е възникването при някои прилагателни имена за цвят на нови значения за изразяване на принадлежност към съответна партия: *син*, *светлосин*, *тъмносин*, *жълт*, *зелен*. Те в повечето случаи са националноспецифични и се оформят изцяло на домашна почва. Механизмите за тяхното развитие са изяснени от С. Колковска (виж Колковска 2011).

4.4. Образуване на терминологични и устойчиви съчетания

Това е изключително продуктивен начин за попълване и обновяване на сферата на ОПЛ, като ролята на калкирането от други езици (основно английски или френски) и тук е значителна (Симеонова 2011; Благоева 2012а): *гражданско общество*, *двуполусен модел*, *многополусен модел*, *нежна революция*, *държавен тероризъм*, *процентна бариера*, *етническо прочистване*, *Шенгенско пространство*, *пространство без граници* и др.

Проведените наблюдения показват, че през последните десетилетия в областта на българската ОПЛ протичат съществени трансформации в следните насоки:

- преразпределение на пластове от активния и пасивния речников състав, свързано най-вече с деактуализиране на съвкупността от идеологически маркирана лексика, характерна за периода на социалистическото общество, както и с възобновяване на някои архаизми;
- номинативно преориентиране на лексеми;

- промени в оценъчното съдържание на някои лексикални единици;
- разширяване на синтагматичните възможности на единиците;
- засилена неологизация, водеща до навлизане на множество словообразователни неологизми, неосемантизми, новозаети думи, нови терминологични или устойчиви съчетания.

Настъпилите изменения в ОПЛ са както количествени, така и качествени. Те са обусловени от комуникативно-когнитивните нужди на съвременното българско общество и от определени социокултурни фактори. Описаните трансформации свидетелстват за подчертана динамичност в концептосферата „Идеология, общество и политика“, проявяваща се в отмиране на цял кръг актуални доскоро понятия и поява или реактуализиране на концепти за нови явления в съвременния обществено-политически живот.

Изследването е проведено с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към МОМН на Република България, договор ДТК 02-52/2009 г.

СЪКРАЩЕНИЯ

ОПЛ – обществено-политическа лексика

БЕЛЕЖКИ

¹ Ограниченият обем на статията не позволява да се направи обзор на различните схващания за същността и обхвата на ОПЛ в българската и чуждата литература. Дискусия по този въпрос виж напр. у Симеонова 2005 и цитираните там изследвания.

² Н. В. Черникова определя актуалемите като особен функционален тип концепти, които на даден исторически етап се отличават с висока социална значимост поради своята адекватност на социокултурната среда (Черникова 2008).

³ Тук и по-долу примерите са извлечени от БНК.

⁴ За активизирането на определени форманти в неологичното именно или глаголно словообразуване виж напр. Аврамова 2003, Георгиева 2007, Благоева 2008 и др.

⁵ Редица нови абривиатури са регистрирани в РСБЕ 2003.

⁶ Върху проблемите на неосемантизацията се спира С. Колковска (виж Колковска 2008).

ЛИТЕРАТУРА

Аврамова 2003: А в р а м о в а, Цв. *Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*. София, Херон Прес, 260 с.

Ашуркова 2007: А ш у р к о в а, Т. Г. Деактуализация лексика в контексте языковых изменений. // *III Международный конгресс исследователей русского языка*

- „Русский язык: исторические судьбы и современность“. Сборник тезисов. Москва. <http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/4.pdf>.
- Благоева 2008:** Б л а г о е в а, Д. Нова глаголна лексика в българския език. // *В търсене на смисъла и инварианта. Сборник в чест на проф. Дина С. Станишева*. София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 79–90.
- Благоева 2012а:** Б л а г о е в а, Д. Нова обществено-политическа лексика в българския и чешкия език. // *Čeština v pohledu synchronním a diachronním (Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český)*. Praha, Carolinum (под печат).
- Благоева 2012б:** Б л а г о е в а, Д. Словообразователен потенциал на антропонимите в новата българска и чешка обществено-политическа лексика. // *Време и история в славянските езици, литератури и култури*. София (под печат).
- Бояджиев 1986:** Б о я д ж и е в, Т. *Българска лексикология*. София, Наука и изкуство. 300 с.
- Георгиева 2007:** Г е о р г и е в а, Цв. *Иновационни процеси при именната префиксация в българския книжовен език от края на XX и началото на XXI век*. Дисертация. София, 2007. 256 с.
- Голованевски 1987:** Г о л о в а н е в с к и й, А. Л. Социална и идеологическа дифференциация и оценочност общественно-политическа лексика на руския език. // *Вопросы языкознания*, № 4, с. 35–42.
- Зидарова 2006:** З и д а р о в а, В. Динамика и актуални тенденции в съвременната българска лексикална система. // *Класика и авангард*. София, ИЦ „Проф. Боян Пенев“, с. 253–259.
- Колковска 2003:** К о л к о в с к а, С. Тенденции в композитообразуването с афиксоиди в българския език (в съпоставка с чешкия език) през 90-те год. на XX в. // *Dynamika a inovace v češtině a bulharštině (90. léta 20. století)*. Praha, ÚJČ AV ČR, s. 60–78.
- Колковска 2008:** К о л к о в с к а, С. Динамика и утвърждаване на новите лексикални значения в българския език. // *Български език*, № 1, с. 15–25.
- Колковска 2011:** К о л к о в с к а, С. Семантични неологизми при прилагателните имена за цвят в българския език. // *Многообразие в единството*, № 1, с. 44–49.
- Крумова-Цветкова 2009:** К р у м о в а-Ц в е т к о в а, Л. Остаряващи думи, значения и форми в съвременния български книжовен език. // *Езиковедски изследвания в чест на чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев, проф. д-р Венче Попова и проф. Петър Пашов*. София, УИ „Св. Климент Охридски“, с. 365–373.
- Пернишка 2006:** П е р н и ш к а, Е. Времето в нас, в езика и в лингвистиката. // *Стисание на БАН*, № 5, с. 10–19.
- Пернишка 2010:** П е р н и ш к а, Е. Новата лексика в българския език – огледало на съвременния обществен живот. // *Български език и литература*, № 2, с. 3–15.
- Симеонова 2011:** С и м е о н о в а, Кр. За терминологизацията в българската обществено-политическа лексика. // *Наука*, № 4, с. 40–44.
- Симеонова 2005:** С и м е о н о в а, М. Към въпроса за обществено-политическата лексика. // *Езиковедски приноси в чест на чл.-кор. проф. Михаил Виденов*. Велико Търново, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, с. 455–463.
- Стоянова 2003:** С т о я н о в а, Ю. Тенденция към архаизация на лексикални елементи от съвременния словашки и български речников състав. // *Съпоставително езикознание*, № 2, с. 43–48.

Черникова 2008: Черникова, Н. В. *Лексико-семантическая актуализация как средство отражения изменений в русской концептосфере 1985–2008 гг.* Москва, МГОУ. 395 с.

Шаховски 1987: Шаховский, В. И. *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка.* Воронеж, Изд. Воронежского университета. 190 с.

ИЗТОЧНИЦИ

БНК: *Български национален корпус* <http://www.ibl.bas.bg/BGNC_bg.htm>.

РБЕ: *Речник на българския език.* Т. 1. София, БАН, 1977. 910 с.; Т. 1. 2. доп. и прераб. изд. София, АИ „Проф. М. Дринов“, ЕТ „Емас“, 2001. 1080 с.; Т. 2. София, БАН, 1979. 672 с.; Т. 2. 2. доп. и прераб. изд. София, 2002, АИ „Проф. М. Дринов“, ЕТ „Емас“. 768 с.; Т. 3. София, БАН, 1981. 770 с.; Т. 3. 2. доп. и прераб. изд. София, 2006, АИ „Проф. М. Дринов“, ЕТ „Емас“. 806 с.; Т. 10. София, 2000, АИ „Проф. М. Дринов“, ЕТ „Емас“. 1268 с.; Т. 11. София, 2002, АИ „Проф. М. Дринов“, ЕТ „Емас“. 1240 с.; Т. 14. София, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2012, (под печат).

РНДБЕ 2010: Пернишка, Е., Д. Благоева, С. Колковска. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и началото на XXI в.).* София, Наука и изкуство. 515 с.

РСБЕ 2003: Крумова-Цветкова, Л., М. Чоролеева, Хр. Холиолчев. *Речник на съкращенията в българския език.* 2. доп. и прераб. изд. София, ИК „Емас“. 622 с.

РСБКЕ 1959: *Речник на съвремения български книжовен език.* Т. 3. София, БАН. 692 с.

СТРБЕ 2000: *Съвременен тълковен речник на българския език.* 3. изд. Велико Търново, Gaberoff. 1104 с.